

T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE
SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çocuk Politikaları Serisi / 1

AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI KONUSUNA KURUMSAL YAKLAŞIMI

Institutional Approach of the Ministry of Family,
Labor and Social Services on Child Abuse and
Neglect

Ankara, 2021

**T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE
SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI**
ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çocuk Politikaları Serisi / 1

**AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL
HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN
ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI
KONUSUNA KURUMSAL
YAKLAŞIMI**

Institutional Approach of the Ministry of Family,
Labor and Social Services on Child Abuse and
Neglect

Çocuk Politikaları Serisi / 1

AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI KONUSUNA KURUMSAL YAKLAŞIMI

Institutional Approach of the Ministry of Family, Labor and Social Services on
Child Abuse and Neglect

Editör

Zeliha SAĞLAM

Yazarlar

Op. Dr. Orhan KOÇ
Çiğdem ÜNLÜ ÇEBER
İbrahim Kürşat ERGÜT

Grafik / Dizgi

Dr. Bahar PAÇACIOĞLU

Yazışma Adresi:

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177 Sok . No: 10/A Kat: 10-13 Posta Kodu: 06510
Çankaya /ANKARA

Tel: 0 (312) 705 50 00

Yayına ilişkin görüş ve önerilerinizi cocukbasin@ailevecalisma.gov.tr
e-posta adresine iletebilirsiniz.

Sunuş

Çocuklarımıza dair en önemli ödevimiz onların sağlıklı ve güven dolu bir ortamda yetişmelerini sağlamaktır. Doğaları gereği kendilerini koruyamayacak durumda olan tüm çocuklarımız için, bu ödev, bizlere, Anayasamızda açıkça verilmiştir. Ülkemizin sağlıklı nesillerle sağlıklı bir gelecek inşa edebilmesi hedefiyle bu vazifeyi gönül vererek üstleniyoruz.

23 milyon çocuk nüfusumuzun korunması için, çalışmalarımızı, ülkemizde ve dünyada çocuk koruma uygulamalarının geçmişten bugüne oluşturduğu deneyimlerden faydalanarak, mevcut uygulamaları yakından takip ederek, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sunduğu olanakları değerlendirerek ve alanında uzman kişi ve kurumlarla işbirliği halinde sürdürüyoruz.

Bu yaklaşımla mevcut çocuk koruma sistemimizde son 18 yılda gerçekleşen dönüşümlerle, ev tipi kuruluş bakımına geçişin tamamlanması, çocukların aileler yanında bakımlarını destekleyecek uygulama modellerinin zenginleşmesi, koruyucu aile sisteminin geliştirilmesi, koruyucu ve önleyici hizmetlerin yaygınlaşması başta olmak üzere önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Çocukların ihmal, istismar ve tüm risklerden korunabilmesi çok disiplinli ve çok aktörlü, bir alandır. Çocuk koruma sisteminin sadece kamu kurumlarını da değil toplumun tüm aktörlerini, sivil toplum kuruluşlarını ve tek tek bireyler ve bütün bir toplumu kapsayan; hepsinin işbirliği halinde çalışmasını, birbirine kenetlenmesini zorunlu kılan bir alan olduğu aşikârdır.

Bakanlığımız bu bütünlüklü sistemin yüksek düzeyde vücut bulması, koruma sisteminin parçası olan her bir halkanın etkin şekilde sisteme dâhil edilmesi hedefi ile hizmetlerini planlamaktadır. Bu kapsamda çocukların, ailelerin ve toplumun farkındalığını arttırmaya yönelik ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği hâlinde önemli çalışmalar yürütülmektedir.

Bu kitapçığın yayına hazırlanmasında katkısı olan çalışanlarımıza, işbirliği halinde çalıştığımız kurum temsilcilerine ve tüm çocuklarımıza gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Zehra Zümrüt SELÇUK

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı

Ön Söz

Çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesi, korunması ve çocuklara verilen değer ve sevgi konularında her zaman titizlik ve hassas bir yaklaşım sergileyen bir kültüre sahibiz.

Çocuklarımızın her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yaparak, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini sürdürmekteyiz.

Bu alandaki faaliyetlerimizi sosyal diyalog çerçevesinde uluslararası kuruluşlar dâhil olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde gerçekleştirmekteyiz.

Yayınladığımız bu kitapçıkta Bakanlığımızın çocuk ihmal ve istismarına yönelik kurumsal yaklaşımı ile Bakanlığımızca su-

nulan hizmetler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Bu vesile ile Bakanlığımızın çocuğa yaklaşımının, yürütülen faaliyetlerin ve hedeflerinin çocuk koruma sistemi halkasında yeri bulunan kurumlar ve bireylere ulaşmasının sağlanması, çocuk koruma sistemi etrafındaki farkındalığın ve kenetlenmenin bir adım daha ilerletilmesi en önemli hedefimizdir. Çocuklara güven verecek, çocuğun üstün yararının hayatın her alanında yaşam bulması ve çocuklarımızın risklere karşı korunabilmeleri yolunda en önemli gücümüz bu kenetlenmenin büyümesi olacaktır.

Bu kapsamda hazırlamış olduğumuz bu çalışmanın ülkemize hayırlı olmasını temenni eder, çocuklarımız için salgın döneminde gayretle çalışan tüm çalışma arkadaşlarımıza gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Zeliha SAĞLAM

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü

Özet

Dünya'da olduğu gibi ülkemizde de çocuk refahı; eğitim, sağlık, adalet ve çocuk koruma hizmetleri olarak dört boyutta değerlendirilmekte ve izlenmektedir. Çocukların doğası gereği korunmaya muhtaç olmaları ve toplumun geleceğini oluşturmaları gerçeğinden hareketle, ilgili tüm kurumların ortaklaşa, ayrıntılı ve multidisipliner bir şekilde çalışarak müdahale programları geliştirmeleri; çocuk koruma sisteminin oluşturulması ve sorunsuz bir şekilde devam ettirilmesi açısından, büyük önem arz etmektedir. Çocuk refahı alanında çocuk koruma hizmetlerinin sunumundan, izleme ve koordinasyonundan sorumlu olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından; çocuğun korunması alanında geliştirilen sosyal politikalar ve yasal düzenlemelerle birlikte, ailelerin güçlendirilmesi ve toplumun bilinçlendirilmesi çalışmaları yürütülmektedir. Bu bağlamda çocuk koruma alanını; koruyucu önleyici hizmetler, aile odaklı bakım ve kurumsal bakım hizmetleri olarak yapılandıran AÇSHB, çocuk ihmal ve istismarı konusunda, koruyucu önleyici hizmetleri yürütme, ikincil örselenmeyi önleme, müdahale etme ve güçlendirme çalışmalarını önceliklendirmektedir. Bu yayında AÇSHB'nin çocuk ihmal ve istismarı konusuna kurumsal yaklaşımının ve yürüttüğü hizmetlerin sunumu amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; çocuk istismarı; koruma; önleme ve kontrol

Abstract

As in the world, child welfare in our country is evaluated and monitored in four dimensions as education, health, justice and child protection services. Based on the fact that children are in need of protection by their nature and form the future of society, all relevant institutions work together in a joint, detailed and multidisciplinary way to develop intervention programs; It is of great importance in terms of establishing and maintaining a child protection system. The Ministry of Family, Labor and Social Services, responsible for the provision of child protection services, monitoring and coordination in the field of child welfare; In social policies developed in the field of child protection, legal arrangements, efforts are made to strengthen families and raise awareness of the society. In this context, the Ministry, which configures the child protection area as preventive services, family-oriented care and institutional care services, prioritizes the efforts to carry out preventive services, prevent secondary secondary abuse, intervene and strengthen the child neglect and abuse. In this article, it is aimed to present the Ministry's institutional approach to child neglect and abuse and its services.

Keywords: Child; child abuse; protection; prevention and control

İçindekiler

GİRİŞ	1
1.1. TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNE TARİHSEL BAKIŞ	3
1.2 ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI NEDİR?	4
1.3 AÇSHB'NİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI KONUSUNDA KORUMA, BAKIM, ÖNLEME VE REHABİLİTASYON HİZMETLERİ İLE İLGİLİ KURUMSAL YAKLAŞIMI	5
1.4. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI KONUSUNDA BAKANLIĞIN HİZMETLERİ	9
1.4.1. Koruyucu Önleyici Hizmetler	9
1.4.1.1. Çocuk Koruma Koordinasyon Mekanizması	9
1.4.1.2. Mobil Çocuk Sosyal Hizmet Birimleri	9
1.4.1.3. Uzman Müdahale Ekipleri	10
1.4.1.4. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu	10
1.4.1.5. Çocuklar (0-6 Yaş) İçin Uygun İçerikli Kitap Listeleri Oluşturulması Projesi	10
1.4.1.6. Sosyal Medya Çalışma Grubu	11
1.4.1.7. Çocuk Dostu Uygulamaların Teşviki ve Muzır İçeriklerle Mücadele Projesi	11
1.4.1.8. Çocuklar Güvende Programı	11
1.4.1.9. Ekranla Değil Akranla Büyüsün Çocuklar Kampanyası	11
1.4.1.10. Çocuk Haklarına İlişkin Faaliyetler	12
1.4.1.11. Sokakta Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmetler	12
1.4.1.12. Sosyal Uyum Programı	13
1.4.2. Eğitim Hizmetleri	13
1.4.3. Danışmanlık Hizmetleri	15
1.4.4 Aile Odaklı Hizmetler	15
1.4.4.1. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED)	15
1.4.4.2. Koruyucu Aile Hizmeti	16
1.4.4.3. Evlat Edinme Hizmeti	16
1.4.5. Kurumsal Bakım Hizmetleri	17
1.5. AÇSHB'NİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK ÖZEL UYGULAMALARI	18
1.5.1. Vakaların Tespiti ve Değerlendirmesi	18
SONUÇ	22
KAYNAKÇA	23

GİRİŞ

Günümüz toplumlarında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çocukların yaşamakta olduğu cinsel, fiziksel ve duygusal istismarın yanı sıra; çocuk işçiliği ve sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklar gibi sorunlar hızla artmaktadır. Bu nedenle modern devletin çocuğa karşı görevi bedensel, duygusal, zihinsel ve ahlâkî güvenliğine, diğer bir deyişle “iyilik haline” özen göstermek bakımından, yalnızca çocuğa bakım veren yetişkinleri desteklemek ve denetlemek değildir. Devlet aynı zamanda çocukların bireysel özellikleri doğrultusunda sağlıklı gelişmelerinin garanti altına alınmasını, kaynaklardan sağlıklı bir şekilde yararlanabilmesini ve sosyal refahını sağlamakla yükümlüdür (1). Doğaları gereği kendilerini risklere karşı koruyamayacak durumda olan çocukların sağlıklı bir şekilde korunabilmeleri, gelişebilmeleri ve yetişebilmeleri ülkemiz de dahil olmak üzere günümüz toplumlarının üzerinde çalıştığı en önemli konulardan biridir.

Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunmasını önceliklendiren ve Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk

Haklarına Dair Sözleşme, 18 yaşına kadar her insanın çocuk olduğunu tanımlamıştır (2). Türkiye'de de 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 6 ıncı ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3 üncü maddesine göre çocuk; daha erken yaşta ergin olsa dahi on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder (3). Günümüzde dünya üzerinde 2 milyara yakın çocuk olduğu tahmin edilmekte olup 2018 yılı verilerine göre Türkiye'de 82 milyonu aşan nüfusun yaklaşık 23 milyonunu çocuklar oluşturmaktadır (4).

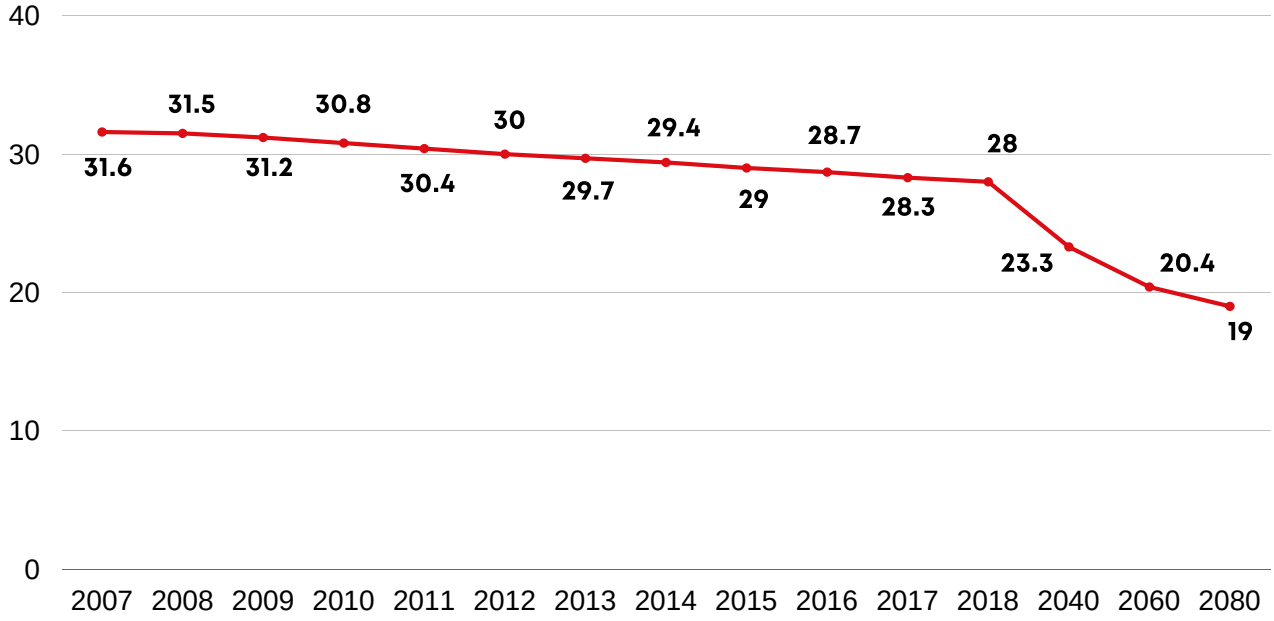
Yıllara göre bakıldığında 1970 yılında Türkiye'de toplam nüfusun %48,5'ini, 1990 yılında %41,8'ini 2007 yılında %31,6'ını ve 2018 yılında ise %28'ini çocukların oluşturduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK)'in yayınlamış olduğu nüfus projeksiyonlarının yer aldığı Şekil 1'de yer alan verilere göre Türkiye'deki çocuk nüfusunun 2040 yılında %23,3, 2060 yılında %20,4 ve 2080 yılında %19 olacağı öngörülmektedir (5).

Türkiye'de yaklaşık 23 milyon olan çocuk nüfusu içerisinde 2020 yılı itibarıyla 13.596

çocuğun devlet koruması altında bulunduğu; korunma ve bakım altında bulunan çocukları da içerecek şekilde bütün çocuklara yönelik hizmetlerden ve yeni sosyal hizmet politikaları oluşturulmasından AÇSHB sorumludur.

Çocukların ihmal ve istismardan korunarak

sağlıklı bir şekilde gelişimlerini sağlamak amacıyla; ulusal düzeyde sosyal politikaların ve stratejilerin oluşturulmasını sağlamak, rehabilitasyon ve bakım hizmeti vermek ve bu doğrultuda yürütülen çalışmalarını koordine ederek sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini sürdürmek de AÇSHB'nin görev alanındadır.

Şekil 1. Türkiye'de Yıllara Göre Çocuk Nüfus Oranı Projeksiyonu

1.1. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNE TARİHSEL BAKIŞ

Çocuğun korunmasına yönelik 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan çocuk koruma kavramı ile birlikte tüm dünyada çocuk haklarına ilişkin farkındalık oluşmaya başlamıştır. Bununla birlikte pek çok ülke, çocukları koruma yönünde kendi sistemlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmışlardır (1).

Ülkemizde çocuğun korunmasına yönelik hizmetler Cumhuriyet öncesi dönemlere dayanmakla birlikte bu dönemlerdeki koruma anlayışının yoksulların, kimsesizlerin korunup kollanması hususundan hareketlendiği, daha çok hayırseverlikle ilişkili olduğu ve günümüz sivil toplum hareketleri niteliğinde vakıf, cemiyet gibi yapılarda sürdürüldüğü, sosyal politikalarda yaşanan gelişmeler sonucunda kurumsallaşmaya ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Islahhaneler, Darül Aceze, Darül Eytam ve Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi toplumsal yapılanmalar ile günümüzdeki korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kuruluş bakım hizmetle-

rinin temeli atılmıştır. Himaye-i Etfal Cemiyetine 1981 yılında kamu yararına kuruluş statüsü verilmiş ve bu kuruluş 1983 yılında genel sosyal hizmetleri de içine alacak şekilde genişletilerek (Mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) adını almıştır. Kurumun 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile yasal zemini oluşturulmuş ve kurum tüm sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösteren bir genel müdürlük şeklinde 2011 yılına kadar hizmet vermiştir. 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adıyla kurulmuş olan Bakanlık 2018 yılında 703 Sayılı KHK ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır (6).

Bugün itibarıyla çocuğa yönelik tüm hizmetlerin koordinasyonu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) çerçevesinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında oluşturulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) tarafından yürütülmektedir (7).

1.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI NEDİR?

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk ihmal ve istismarını; 18 yaşın altındaki çocukların sağlıklarına ve hayatta kalmalarına, iyilik hallerine, gelişimlerine, haysiyetlerine ve ilişkilerindeki güven duygularına zarar veren her türlü duygusal ve/veya fiziksel kötü muamele, cinsel istismar, ihmal, ticari ya da diğer sömürü türleri olarak tanımlamaktadır (8).

Çocuğun barınma, beslenme, sağlık, eğitim, sosyal ve duygusal gelişim ihtiyaçlarının bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek karşılanmaması olarak tanımlanan çocuk ihmal, bir çocuğun iyilik halini olumsuz yönde etkileyen ciddi bir sorundur.

Çocuk istismarı ise çocuğun korunup, kollanması ve gelişiminden sorumlu yetişkinler ya da başka kişilerce, fiziksel ve/veya ruhsal sağlıklarına zarar verecek, gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkileyecek şekilde uygulanan fiziksel, psikolojik ya da cinsel tutumlardır (8).

Çocuk ihmal ve istismarının tanılanmasında risk altında bulunan çocukların tespit edilmesi, alanında uzman kişilerce, çocuğun öyküsünün kapsamlı şekilde değerlendirilmesi, sağlık kurumlarına zamanında başvurulması ve şüpheli travma durumlarının ayrıntılı incelenmesi son derece önemlidir (9).

1.3. AÇSHB’NİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI KONUSUNDA KORUMA, BAKIM, ÖNLEME VE REHABİLİTASYON HİZMETLERİ İLE İLGİLİ KURUMSAL YAKLAŞIMI

AÇSHB’nin yetki, görev ve sorumlulukları 10.7.2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile belirlenmiştir. Buna göre Bakanlığın çocuk alanında görevi ve sorumluluğu; *“çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak”* olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Bakanlık tarafından çocuklara yönelik yürütülen hizmetler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluğunda, ilgili birimlerle koordineli şekilde, çocuğun üstün yararı ön planda tutularak, çocuk hakları doğru-

sunda ve aile odaklı yaklaşım önceliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (10). AÇSHB bu çerçevede üst politika belgeleri olan kalkınma planına ve dönüşüm programlarına çocuk alanıyla ilgili hedefler ve eylemler eklemiştir.

AÇSHB’nin, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca hazırlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019–2023) çerçevesinde çocuklara yönelik politika ve tedbirlerin temel amacı çocukların üstün yararı temelinde iyi olma hallerinin desteklenmesi, potansiyellerini gerçekleştirmeye yönelik imkânların artırılması ve fırsat eşitsizliğinin azaltılması olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda belirlenen politika ve tedbirler incelendiğinde doğrudan çocuk ihmal ve istismarı ile mücadeleyle ilgili olan politika ve tedbirler aşağıda verilmektedir (11).

Doğrudan Çocuk İhmal ve İstismarı ile Mücadeleyle İlgili Olan Politika ve Tedbirler:

- Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmetlerin sunumu ile erişilebilirliğinin artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi sağlanacaktır.
- Doğum öncesinden başlamak üzere anne baba eğitimleri artırılacaktır.
- Anne babalara yönelik olarak çocukların yaş ve gelişme düzeylerine uygun beslenme, büyüme, eğitim ve oyun içerikli materyaller geliştirilecektir.
- Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti veren kurumlar açısından ortak bir düzenleme yapılacak, bu kurumların açılmasına ve faaliyet göstermesine yönelik kriterler hizmet çeşitliliğine imkân tanıyacak şekilde belirlenecektir.
- Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti veren kurumların sayıları artırılacak ve hizmet sunum modelleri çeşitlendirilecek, denetimleri artırılacaktır.
- Çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyici kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetler özendirilecek, yaygınlaştırılacak ve erişilebilir hale getirilecektir.
- Çocukların sportif, sanatsal, kültürel ve bilimsel aktivitelere yönelmesini özendirilmeye yönelik uygulamalar geliştirilecektir.
- Yoksulluğun nesiller arası aktarımını azaltmak ve fırsat eşitliğini artırmak üzere çocukların bireysel ihtiyaçlarına yönelik uygulamalar hayata geçirilecektir.
- Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocukların eğitim hayatlarındaki yok-

sunlukları dikkate alınarak servis, eğitim materyali, beslenme vb. bireysel ihtiyaçlarını gidermeyi sağlayacak farklı ve esnek uygulamalar geliştirilecektir.

- Kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlere erişimi artırmaya ve fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Başta sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı, gezici ve geçici tarım işlerinde olmak üzere çocuk işçiliği ile mücadele edilecektir.
- Çocuk işçiliği ile mücadele alanında toplumsal bilinç geliştirilecektir.
- Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimleri 81 ilde yaygınlaştırılacak, yerelde çocuk işçiliği ile mücadele alanında çalışan ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonun geliştirilmesi için daha etkin hale getirilecektir.
- Sokakta çalıştırılan veya çalıştırılma riski olan çocuklara yönelik olarak koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında mobil ekipler güçlendirilecektir.
- Mevsimlik gezici tarımda çalışan ailelerin çocuklarının gelişimlerine katkı sağlayacak faaliyetler düzenli ve sürekli hale getirilecek ve çocukların bu imkânlarla erişimi artırılacaktır.
- Risk altındaki çocuklara yönelik psikolojik destek programları yaygınlaştırılacak ve bakım hizmetleri ihtisaslaştırılmaya devam edilecek, alanda çalışan personelin niteliği ve niceliği artırılacaktır.
- Çocuk Koruma Kanununda öngörülen çocuklara özgü tedbirlerin uygulanması ve tedbir kararlarının izlenmesine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesi sağlanacaktır.

■ Çocukların suça maruz kalmalarının önlenmesine yönelik olarak kurumların kapasitesi artırılacaktır.

■ Koruma ve bakım altındaki çocukların erken çocukluk döneminden başlayarak eğitim seviyelerini yükseltmeye, sosyal ve bireysel gelişimlerine hız kazandırmaya yönelik çalışmalar artırılacak, bakım sonrası süreçte sosyal hayata uyumları desteklenecektir.

■ Çocuk Destek Gelişim ve Eğitim Programının etkinliği artırılacaktır.

■ Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik aile odaklı hizmetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

■ Koruma altındaki çocukların aile odaklı hizmetlerden faydalanması artırılacak, koruyucu aile hizmet modelinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim, bilinçlendirme ve tanıtım faaliyetleri geliştirilecektir.

■ Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin sosyal destek boyutu güçlendirilecektir.

■ Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddeti önleyecek program ve uygulamalar geliştirilecek, risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetler ile psiko-sosyal destek programları yaygınlaştırılacaktır.

■ Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddetin nedenlerini içeren ve mevcut durumu tespit eden bilimsel araştırmalar yapılacaktır.

■ Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklara ihmal, istismar ve şiddet konularında farkındalık eğitimleri verilecek, çocukların yaşam becerileri güçlendirilecektir.

■ Çocuklarla çalışan profesyonellerin ihmal, istismar ve şiddeti tespit etme ve gerekli yönlendirmeyi yapma kapasitelerini artırmaya yönelik programlar düzenlenecektir.

■ Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerinin güçlendirilmesi ve etkililiğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

■ Mobil Çocuk Hizmet Birimleri yaygınlaştırılacak ve güçlendirilecektir.

■ Çocukların ve ebeveynlerin ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek hizmetleri yaygınlaştırılacak, riskli ve a-tipik gelişim gösteren çocuklara uygun gelişimsel müdahaleler, izlenme ve yönlendirmeler yapılacak, çocuklar arasında sağlık, sosyal medya ve hukuk okuryazarlığı artırılacaktır.

■ Okullarda ve sosyal hizmet merkezlerinde sağlık, beslenme, hukuk ve sosyal medya okuryazarlığı becerilerini güçlendirecek program ve faaliyetler yürütülecektir.

■ Çocukların, sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkileyecek oyun ve dijital uygulamalar ile kitap, sosyal medya gibi yayın içeriklerinden korunmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

■ Çocukların dijital risklerden, yazılı ve görsel medyanın zararlarından korunmasına yönelik çalışmalar artırılacaktır.

■ Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocukların toplumla bütünleşmelerini ve akranlarıyla ortaklıklar kurmalarını sağlamak üzere, yaşam becerilerini ve kültürler arası etkileşimi artıracak programlar sürdürülecektir.

■ Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocuklara yönelik sosyal uyum programları yaygınlaştırılacaktır.

■ Refakatsiz çocuklara yönelik hizmetlerin sunumunda ilgili kurumların daha etkin çalışması sağlanacaktır.

■ Bağımlılıkla mücadele amacıyla çocuklara, ailelere ve çocuklarla çalışan profesyonellere yönelik bilinçlendirme çalışmaları ve eğitimler sürdürülecektir.¹¹

Yine bir üst politika belgesi olarak hazırlanan Öncelikli Dönüşüm Programları incelendiğinde Bakanlığın sorumlu olduğu eylemler içerisinde çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik olarak aşağıdaki amaçların yer aldığı görülmektedir.¹²

Öncelikli Dönüşüm Programlarında Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesine Yönelik Yer Alan Amaçlar:

■ Aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik çalışmaların etkinliği artırılacaktır.

■ Çocuğa yönelik ihmal ve istismarı önleyecek mekanizmalar geliştirilecektir.

■ Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)'ler yaygınlaştırılacaktır.

■ Suç mağduru ve suça sürüklenmiş çocuklara yönelik etkin bir rehabilitasyon programı uygulanacaktır.

■ Risk altındaki çocuklara yönelik hizmetler güçlendirilecektir (12).

Bahsi edilen üst politika belgeleri doğrultusunda Bakanlığının çocuk koruma alanında yürüttüğü hizmetler incelendiğinde önceliğin çocukların sağlıklı bir aile ortamında gelişimlerini desteklemek olduğu; bunun mümkün olmadığı durumlarda ise çocukların bireysel özellikleri ve yaşam öyküleri göz önünde bulundurularak aile odaklı bakım hizmetleri ve ihtisaslaşmış kuruluş bakım hizmetlerinin değerlendirildiği görülmektedir.

İhmal ve/veya istismara maruz kalan çocuklar hakkında yapılan çalışmalar neticesinde kuruluş bakımı hizmetinin uygun değerlendirilmesi durumunda, ihtisaslaştırılmış çocuk bakım kuruluşlarında bakım ve korunmaları sağlanmakta; çocukla ve aile ilgili risklerin ortadan kalkması ile birlikte, aile yanında desteklenmelerine devam edilmektedir. Ayrıca son yıllarda çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi amacıyla toplumsal farkındalık kazandırmaya yönelik koruyucu önleyici politikalara ağırlık verilmekte, kuruluş bakım hizmetleri anlayışında köklü bir değişim gerçekleştirilerek koruyucu aile modeli gibi aile odaklı hizmetler yaygınlaştırılmaktadır (6).

1.4. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI KONUSUNDA BAKANLIĞIN HİZMETLERİ

Makalenin bu bölümünde Bakanlığın çocuk ihmal ve istismarı konusunda yürüttüğü çalışmalar; koruyucu önleyici faaliyetler, eğitim ve danışmanlık hizmetleri, aile odaklı hizmetler, bakım hizmetleri ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri olarak ele alınmıştır.

1.4.1. Koruyucu Önleyici Hizmetler

Bakanlık tarafından çocuklara yönelik risklerin erken dönemde tespit edilmesi ve önleyici mekanizmalar geliştirilmesine yönelik çalışmalar paydaş kurumlar arası iş birliğiyle yapılmaktadır. Bu kapsamda bilimsel ve teknolojik kaynaklar kullanılarak yapılan analizler ile sahadan gelen geri bildirimler ve iyi uygulamalar ışığında çocuk ihmal ve istismarını önleme konusunda, son yıllarda birçok proje ve program hayata geçirilmiştir.

1.4.1.1. Çocuk Koruma Koordinasyon Mekanizması

Bakanlık tarafından 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocuk koru-

ma alanında hizmet veren tüm kurumların eşgüdümünü sağlamaya yönelik Merkezi, İl ve İlçe Koordinasyon Kurulları oluşturulmuştur. Bahse konu kurullar aracılığıyla, çocukların haklarının ve iyilik hallerinin güvence altına alınması, korunmalarının sağlanması ve refah düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik çocuklar ve ailelerine hizmet veren bütün kamu kurumlarının ortaklaşa çalışmaları yürütmesi sağlanmaktadır (13).

1.4.1.2. Mobil Çocuk Sosyal Hizmet Birimleri

Bakanlık tarafından sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyan risk altındaki çocukların tespit edilebilmesi amacıyla 2019 yılında sosyal çalışma görevlilerinden olu-

şan mobil çocuk sosyal hizmet birimleri oluşturulmuştur. Mobil Çocuk Sosyal Hizmet Birimleri tarafından, şehrin dezavantajlı bölgelerinde bulunan okullar ile eşleştirilerek bu okullarda; okulların çevresinde yaşanan sorunları da kapsayacak şekilde, okul devamsızlığı olan, ihmal, istismar, suça sürüklenme riski taşıyan çocuklara yönelik tespit ve müdahale çalışmalar yürütülmektedir (14). Çalışma kapsamında 2020 yılı Eylül ayı itibarıyla 23.590 çocuğa ve 15.216 aileye rehberlik edilmiştir (15).

1.4.1.3. Uzman Müdahale Ekipleri

Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddet vakalarına anında ve doğru bir şekilde müdahale edebilmek amacıyla; Türkiye genelinde sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, sosyolog ve öğretmenlerin yer aldığı uzman müdahale ekipleri oluşturulmuştur. Çocuğa yönelik istismar, şiddet, ihmal gibi vakaların önlenmesi, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla çocuğun yüksek yararı doğrultusunda vaka yönetiminin doğru planlanması ve sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, mağdur çocuk ve ailesinin ikincil örselenmelerinin önlenmesine yönelik oluşturulan Uzman Müdahale Ekipleri oluşturulmuştur. Uzman Müdahale Ekipleri aldıkları profesyonel eğitimler sonrasında, mağdur çocuklara ve onların ailelerine hizmet vermeye başlamıştır.

1.4.1.4. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanununda değişiklik yapılmıştır. Bu doğrultuda, Bakanlık bünyesinde Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu

oluşturulmuştur (6). Kurul tarafından çocukların sağlıklı gelişimini engelleyecek basılı eserlerle ilgili işlemler yapılmaktadır. Bakanlık bünyesine faaliyet gösteren Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından bugüne kadar 11 bin 607 süreli yayın ile 21 kitap değerlendirilmiş ve 15 kitap hakkında küçükler için zararlı olduğu yönünde karar verilmiştir. Ayrıca müstehcenlik suçu ile ilgili 4 bin 337 adli bilirkişi raporu hazırlanmış ve adli makamlara gönderilmiştir.

1.4.1.5. Çocuklar (0-6 Yaş) İçin Uygun İçerikli Kitap Listeleri Oluşturulması Projesi

Bakanlık tarafından 2018 yılı başında başlatılan projede 0- 6 yaş grubu çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek içerikteki kitaplardan korunması ve ailelere uygun içerikli kitap seçimi konusunda rehberlik edilebilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda bugüne kadar 1.040 kitap incelenmiş; uygun içerikli olduğu tespit edilen 427 kitap, Bakanlığın resmi internet sitesinde öneri listesi şeklinde yayınlanmıştır.

Oluşturulan öneri listesinin yanı sıra ailelerin kitap seçerken dikkat etmeleri gereken hususlar ve çocuklarına okutacakları kitapları bilinçli bir şekilde seçmelerine yönelik kamuoyu farkındalığı kazandırmak da hedeflenmiştir (6).

1.4.1.6. Sosyal Medya Çalışma Grubu

Bakanlık tarafından çocukların dijital ortamlar üzerinden karşılaşılabilecekleri risklerin tespit edilmesi ve önleyici çalışmalar yapılabilmesi amacıyla “Sosyal Medya Çalışma Grubu” kurulmuştur. Sosyal Medya Çalışma Grubu; çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek ve çocukların ihmal, istismara maruz kaldığı internet ortamında yer alan içeriklere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile iş birliği içerisinde müdahale etmektedir (17). Çalışma grubu, içeriğin incelenmesi ve içeriğe müdahale edilmesinin yanı sıra, sorunun yaşandığı ildeki AÇSH İl Müdürlükleri aracılığıyla çocuklara ve ailelerine sosyal ve psikolojik destek de vermektedir. Bugüne kadar toplam 876 içeriğe müdahale edilmiştir.

1.4.1.7. Çocuk Dostu Uygulamaların Teşviki ve Muzır İçeriklerle Mücadele Projesi

Bakanlık tarafından 2020 yılı Ekim ayında geliştirilen ve başlatılan proje ile çocukların yazılı, görsel ve dijital yayınların zararlarından korunması, çocuk dostu yayınların desteklenmesi, yaş ve içerik açısından kullanıcılar ve ebeveynler için kültürel yapıya uygun olarak bilgilendirici bir bağımsız oyun ve oyuncak değerlendirme ve derecelendirme sistemi kurulması amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında ilk olarak vatandaşların çocuklar için zararlı ya da yararlı olduğunu düşündükleri yayınları ve uygulamaları doğrudan e-posta, ihbar hattı ve form ile Bakanlığa ulaştırabilmelerine olanak sağlayan bir ihbar mekanizması olan Muzır İçeriklere Müdahale İhbar Platformu hizmete açılmıştır (18).

1.4.1.8. Çocuklar Güvende Programı

Bakanlık tarafından 2019 yılında başlatılan programla; Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla, risk grupları arasında tanımlanmamış ancak il düzeyinde risk grubunda olduğu değerlendirilen çocukların izlenmesi gerçekleştirilmektedir. Program kapsamında belirli periyodlarla hane ziyaretleri gerçekleştirilerek, çocuğun ve aile bireylerinin ihtiyaç analizlerinin yapılması, belirlenen risklerin giderilmesi ve ihtiyaç duyulması durumunda paydaş kurum ve kuruluşlara yönlendirilme yapılması sağlanmaktadır (6).

1.4.1.9. Ekranla Değil Akranla Büyüsün Çocuklar Kampanyası

Bakanlık tarafından 2018 yılında çocukların dijital ve sosyal medya ortamlarındaki kontrolsüz ve kötü amaçlı yaklaşımlardan korunması, alternatif fiziksel, sosyal ve kültürel yaşam alanlarının yaygınlaştırılması, çocukların bedensel aktivitelere yönlendirilmesi, ruhsal ve sosyal gelişimlerine destek verilmesi ve akranlarıyla gelişimlerine uygun koşullarda sosyalleşmelerinin sağlanması amacıyla “Ekranla Değil Akranla Büyüsün Çocuklar” kampanyası başlatılmıştır (6).

Kampanya kapsamında ülke genelinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri aracılığıyla tanıtım, etkinlik, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile çocuklara ve ailelerine yönelik çeşitli eğitimler gerçekleştirilmekte ve çocuk oyun alanları oluşturulmaktadır. “Ekranla Değil Akranla Büyüsün Çocuklar” farkındalık kampanyasıyla toplam 165.412 çocuğa ve 18.107 aileye ulaşılmıştır.

1.4.1.10. Çocuk Haklarına İlişkin Faaliyetler

Tarih boyunca çocukların korunması ve kollanmasına büyük önem veren ülkemizde; Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin uygulanması ve izlenmesinden sorumlu koordinatör kurum olarak AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü belirlenmiştir. BM yapısı içerisinde en geniş katılımlı anlaşma olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, dünya genelinde çocukların iyilik hallerini korumayı ve iyileştirmeyi amaçlayan düzenlemeler için hukuki bir çerçeve oluşturmaktadır (19).

AÇSHB tarafından, çocuk haklarının geliştirilmesi amacıyla, öğrenciler, tercihen ülke genelindeki bütün okullardan seçilen okul öğrenci meclis başkanları, okullarda yer alan çocuk hakları kulüplerine dahil olan öğrenciler, çalıştırılan, suça sürüklenmiş, Bakanlığa bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan, engelli ve gençlik merkezlerine devam eden çocuklardan oluşan Çocuk Hakları Komiteleri kurulmuştur. Bahse konu Çocuk Hakları Komitelerine isteyen her çocuk üye olabilmekte ve her iki yılda bir yapılan seçimle 10 asil 10 yedek üye olmak üzere Komite Yürütme Kurulları seçilmektedir (20).

İl Çocuk Hakları Komiteleri aracılığıyla; yapılan faaliyetler, ulusal çocuk forumları kapsamında yürütülen çalışmalar, programlar, projeler, ulusal çocuk hakları izleme faaliyetleri gibi çalışmalar yapılmaktadır. Komiteler arasında koordinasyon ve eşgüdüm sağlanabilmesi,

ulusal ve uluslararası düzeyde yapılacak faaliyetlerin planlanabilmesi amacıyla her yıl Danışma Kurul Toplantıları yapılmaktadır. Bakanlık tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 44 üncü maddesi gereğince ülkemizde çocuk hakları alanında gelişmeler izlenerek raporlanmaktadır. Ayrıca her yıl 81 il Çocuk Hakları Komitelerinden gelen 1 kız ve 1 erkek çocuk temsilcisinin katılımı ile 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü'nde, Bakanlık ve UNICEF iş birliğinde, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede yer alan "çocukların katılım hakkını" etkin kılabilmek ve hayata entegre edebilmek amacıyla 2000 yılından beri Ulusal Çocuk Forumları düzenlenmektedir (20).

1.4.1.11. Sokakta Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmetler

Bakanlık tarafından sokakta çalışan/ çalıştırılan çocukların tespit edilerek uygun hizmet modellerine yönlendirilmelerinin sağlanması amacıyla Türkiye genelinde oluşturulan mobil ekipler aracılığıyla alan taramaları yapılmaktadır. Tespit edilen çocukların sokakta yaşama/çalıştırılma veya dilendirilme nedenlerinin araştırılması; yapılan inceleme neticesinde çocuk ve ailenin uygun bulunan sosyal hizmet ve yardımlara yönlendirilmesi sağlanmaktadır (6, 21).

Eylül 2020 tarihi itibarıyla AÇSHB bünyesindeki mobil ekipler sokakta çalıştırılan, dilendirilen ve eğitim hayatına katılmayan 21.305 çocuk hakkında çalışma yapılmıştır. Çocuklar ve aileleri durumlarına uygun sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmıştır (15). Ayrıca 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü kapsamında ülke genelinde İl Çocuk Hakları Komiteleri aracılığıyla çocuk işçiliği ile mücadeleye ilişkin etkinlik ve farkındalık artırmaya yönelik faaliyetler de yürütülmektedir (6, 21).

1.4.1.12. Sosyal Uyum Programı

Ülkemizde kamplar dışında yaşayan Suriyeli çocukların çocuk hakları il çocuk komiteleri aracılığıyla topluma uyumlarının sağlanması ve Türk çocuklar ile Suriyeli çocuklar arasında karşılıklı diyaloga ve bilgi alışverişine olanak sağlayacak bir platform oluşturulması amacıyla Bakanlık ve UNICEF iş birliğinde düzenlenen Sosyal Uyum Programı kapsamında; çocukların uyum problemlerini en aza indirmek, toplumsal hayattaki risk ve kaynaklara ilişkin farkındalıklarını arttırmak, çocuk hakları çerçevesinde bir hayat sürmelerini sağlamak ve kültürler arası karşılıklı anlayışın ve hoşgörünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Program çocuk hakları il çocuk komitelerine kayıtlı Türk ve Suriyeli çocuklar tarafından akran eğitimi tekniğiyle verilen eğitimler ve sosyal, kültürel etkinlikler şeklinde yürütülmektedir. Eğitimlerde çocuk haklarına dair sözleşme, içinde yaşadığımız toplum, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi, kültür-hoşgörüyardımlaşma, empati, çocukların hizmet alabilecekleri kurumlar hakkında Türkçe ve Arapça bilgiler yer almaktadır (6).

Sosyal Uyum Programı ile toplam 215.062 Türk ve Suriyeli çocuğa ulaşılmıştır.

1.4.2. Eğitim Hizmetleri

Bakanlık Türkiye genelinde formatörler ve eğitimciler aracılığıyla Aile Eğitim Programı (AEP) adıyla halka yönelik eğitim programları uygulamaktadır. AEP aile üyesi bireylerin çağın gerektirdiği temel aile yaşam becerilerine yönelik bilgi, beceri ve tutumları kapsamlı olarak edinebilmeleri için gündelik yaşamın bütününe kuşatan eğitim ve iletişim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarında olmak üzere 28 modülden oluşan ve STK'lar, kültür merkezleri, kamu kurum ve kuruluşları, okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kurumlar, yaygın eğitim kurumları, yükseköğretim kurumları, dinî kurumlar, sağlık kuruluşları, özel işletmeler, özel kurslar, psikolojik danışma ve terapi merkezleri, yerel yönetimlere ait merkezler, meslek odaları, birlik, sendika, kooperatifler gibi kuruluşlar tarafından verilebilen bir eğitim programıdır. AEP kapsamında sosyoekonomik düzeyi düşük ve sokakta risk altındaki çocukların ailelerine yönelik "Çocuk Yetiştirmede Temel Beceriler Eğitim Paketi" hazırlanmıştır (6, 10).

Sosyal Ekonomik Destek (SED) Hizmetinin etkinliğini artırmak, ailelerde çocuk ile ilgili farkındalık oluşturmak, çocuklara okul dışı zamanlarını kaliteli ve verimli kullanabilecekleri ortam ve imkânları sunmak amacıyla 2017 yılında Okul Destek Projesi adıyla da bilinen SED Hizmetinin Etkinliğinin Artırılması Projesi hayata geçirmiştir. Proje kapsamında SED Hizmetinden yararlanan çocuklar için akademik, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlenmektedir (6). Projeden, SED hizmetinden yararlanan 5. ve 8. sınıf aralığında eğitimine devam eden toplam 16.278 çocuk yararlandırılmıştır.

Bakanlığa bağlı Çocuk Evleri Siteleri ve Çocuk Evlerinde korunma altında bulunan 0-6 yaş grubu çocukların okul öncesi eğitim hakkından yararlandırılmaları ve okul öncesi dönemde gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla özel kreş ve gündüz bakımevleri ile diğer resmî kuruluşlar bünyesindeki anasınıfı-anaokulu hizmetlerinden durumlarına uygun olanlarından yararlandırılması sağlanmaktadır. Ayrıca AÇSHB ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile korunma altında bulunan çocukların özel öğretim kurumlarının %3' lük ücretsiz kontenjanından yararlandırılmaları da sağlanmaktadır (6).

Bakanlık 2018 yılında uygulamaya başlattığı "Geleceğe Şekil Veren Eller Projesi" ile çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında bulunan ya da SED hizmeti ile yakınları yanında desteklenen çocuklardan örgün eğitime devam edemeyenler için, Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) da sürece dahil edilmesiyle, çocukların mesleki eğitime yönlendirmesine yönelik çalışma başlatmıştır (6).

Bakanlık tarafından korunma ve bakım altındaki çocukların psikososyal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlere katılımları sağlanmaktadır. Bu kapsamda her yıl Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile iş birliği içerisinde eğitim ve sosyal aktivite içerikli kamp programları düzenlenmektedir (6).

Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı yatılı kuruluşlarda görev yapan personele yönelik çocuğa yaklaşım, iletişimi başlatma, kriz ve krize müdahale, çocukta mahremiyet, riskli davranışlar, sınır ve sorumluluklar, olumlu davranış kazandırma konularında düzenli eğitimler verilmektedir (22).

Çocuk hizmetleri alanında çalışan personelin ve Bakanlıkça kendilerine hizmet sunulan ailelerin desteklenmesi amacıyla hazırlanan Mahremiyet Eğitimi Modülünde yer alan eğitimler, ilgililerine sunulmak üzere illerde çocuk hizmet birimleri ile özel kreş ve gündüz bakımevleri ile çocuk kulüplerinde görev alan personele verilmektedir. Ayrıca koruyucu aileler ile kreş gündüz bakımevi ve çocuk kulüplerinden hizmet alan aileler ve Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmetinden yararlanan ailelere de bahse konu eğitimler verilmektedir.

Bakanlığa bağlı olarak hizmet veren Çocuk Destek Merkezlerinde (ÇODEM) korunma ve bakım altında bulunan çocuklara hizmet veren tüm personelin hizmet kapasitesini artırarak çocuklara yönelik psikososyal destek programına katkı verilmesini sağlamak amacıyla Çocuk Destek Merkezlerinde görev yapan tüm personelin eğitimi için ANKA Temel Personel Eğitim Modülleri geliştirilmiştir. Bahse konu eğitim modülünde iletişimi/ilişkileri başlatma ve sürdürme, çocuklara yaklaşım ve iletişim kurmak, çocukların gelişimlerini desteklemek, olumlu davranış kazandırmak, hijyen ve temizlik kuralları, riskli davranışlar, kriz ve krize müdahale, sınırlar ve sorumluluklar, birlikte iş yapmak ve ekip olmak gibi konular yer almaktadır (23).

1.4.3. Danışmanlık Hizmetleri

AÇSHB tarafından aile içi iletişim sorunları nedeniyle boşanma noktasına gelen ailelerin aile ilişkilerinin yeniden yapılandırılması sürecinde ve çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunların çözümü yönünde Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca ülkemizdeki mevcut aile danışmanlığı hizmetlerinin belirli standartlara ulaştırılması için temel kriterler ve çalışma esaslarının belirlenmesi amacıyla Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği hazırlanmış ve 04.09.2012 tarihli ve 28401 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bakanlık SED hizmetiyle desteklenen çocuklara ve ailelere yönelik olarak yapılacak izleme ve incelemelerde gerekli danışmanlık ve rehberlik desteğinin sunulması, eğitim programlarından yararlandırılması, iş ve meslek edindirme kurslarına katılımının sağlanması gibi yönlendirme ve destek hizmetleriyle sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi için çalışmalar yürütmektedir.

1.4.4 Aile Odaklı Hizmetler

Bakanlık tarafından Koruma ihtiyacı olan çocuklara hizmet sunumunda aile yanında bakım odaklı hizmetlere ağırlık ve öncelik verilmektedir. Ailelerin ekonomik ve sosyal yönden desteklenerek aile birliğinin korunması ve çocukların öz aileleri ve yakınları yanında desteklenmesi amacıyla kurum bakımına alternatif model olarak aile odaklı hizmetlerimizin temelini oluşturulan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti uygulanmaktadır.

Ailesi yanında desteklenemeyen çocukların, aile ortamında ve aile sıcaklığını hissederek yaşamaları için Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmetleri yürütülmektedir. Kuruluş bakımı en son seçenek olarak uygulanmaktadır. Aile odaklı çalışmalar sonucunda koruyucu aile yanında kalan çocuk sayısı 2020 Eylül ayı itibarıyla 7.607’ye, sosyal ve ekonomik destek sağlanan çocuk sayısı 16.278’e yükselmiştir (15). Aile odaklı hizmetlerde e-Devlet sistemi üzerinden Sosyal ve Ekonomik Destek, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme müracaatları yapılabilmesi imkânı sağlanmıştır (6).

1.4.4.1. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED)

Çocukların bakımı ve korunmasına yönelik olarak ekonomik yoksunluk nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelerin çocuklarına sunduğumuz sosyal ve ekonomik destek ile çocuklar öz aile veya yakınları yanında desteklenmektedir. Bu hizmet sayesinde aile birliği ve bütünlüğünün bozulmasının önüne geçilmesi sağlanmaktadır. Bununla birlikte hizmetten yararlanan çocukların ailelerinin güçlendirilmesi için aile üyeleri İŞKUR meslek edindirme kurslarına yönlendirilerek kendi hayatlarını sürdürebilecekleri iş ve meslek edindirilmelerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. SED hizmeti, ailenin ihtiyacına göre süreli ve geçici ekonomik destek hizmetlerini içermektedir. Uygulamada erişilebilirliği arttırmak amacıyla 2018 yılında sosyal ekonomik destek ve koruyucu aile hizmetlerinde ön başvurular e-Devlet üzerinden alınmaya başlanmıştır (6).

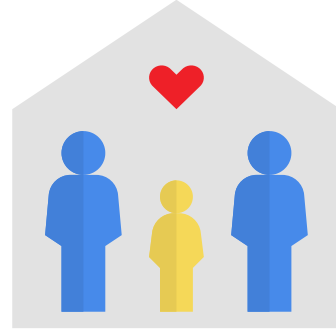

1.4.4.2. Koruyucu Aile Hizmeti

Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları sağlanamayan ve evlat edindirilemeyen çocukların, ebeveyn özelliklerini taşıyan ücretli veya gönüllü statüdeki uygun aile ya da kişilerin yanında, kısa ya da uzun süreli olarak kurumumuzun gözetiminde bakımlarının sağlanmasıdır. Bu kapsamda korunma ihtiyacı olan çocuklarımızın sorumluluğunu devlet ile paylaşan kişi ya da aileler "Koruyucu Aile" olarak tanımlanmaktadır (6).

Öz ailesi ile yaşama şansını bir süreliğine kaybetmiş, evlat edinme gibi daha uzun süreli ve kalıcı bakımdan yararlandırılmayan korunmaya ihtiyacı olan her çocuğun kuruluş bakımına alınmadan koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması Bakanlıkça önceliklendirilmektedir. Koruyucu Aile Hizmetinde çocuk için hassas olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesi ve normal hayatını devam ettirmesi amaçlanmaktadır. Bakanlığın aile odaklı hizmetlere verdiği öncelik ve koyduğu hedeflerle beraber, koruma altında olan çocuklardan koruyucu aile yanında olanların kuruluşta kalan çocuklara oranı ülke genelinde önemli bir artış kazanmıştır (6, 24).

Koruyucu aile hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi adına koruyucu ailelere bakımını sağladıkları çocuklar için bakım, eğitim, giyim, okul masrafları, eğitimlerini ve gelişimlerini destekleyecek ya da meslek edindirme kapsamındaki kurslara karşılık olmak üzere maddi destek sağlanmaktadır (6). Ödemeler, yaş gruplarına göre değişkenlik göstermektedir. Ayrıca ailelerin, genelde de koruyucu annenin, isteğe bağlı sigorta primleri ödenmektedir. Koruyucu aile hizmetinden 7.607 çocuk yararlanmaktadır. Koruyucu aile hizmeti kapsamında ailelere 2020 Eylül ayı itibarıyla her çocuk için ortalama 1.687 TL destek sağlanmaktadır (15, 24).

1.4.4.3. Evlat Edinme Hizmeti

Evlat Edinme Hizmeti, kendi ailesi ile yaşama imkânı kalmamış olan çocuklar için değerlendirilmektedir. Bu kapsamda korunmaya ihtiyacı olan çocuklardan durumu evlat edinmeye uygun olanlar, evlat edinme talepleri çocuğun yüksek yararı odağında incelenerek uygun bulunan ailelerin yanına evlat edindirilmek üzere yerleştirilmektedir. Bakanlık, çocukların yüksek yararı odağında evlat edinme hizmetini gerçekleştiren tek resmî aracı kurumdur. Ülkelerarası evlat edinme işlemlerinde ise Lahey Sözleşmesi kapsamında AÇSHB Merkezi Makam yetkisiyle görev yapmaktadır. 2018 yılında "Evlat Edinme Yönergesi"nin yürürlükten kaldırılmasıyla evlat edinen ile evlat edinilen arasında en fazla kırk yaş bulunması şartı kaldırılmıştır (6).

1.4.5. Kurumsal Bakım Hizmetleri

Bakanlığın korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik temel hizmet politikası; çocukların kuruluş bakımına alınmaksızın öz aile, akraba yanında bakımının sağlanması veya aile odaklı bakım hizmetlerden yararlandırılması yönündedir. Aile yanında bakımı mümkün olmayan çocuklara ise son seçenek olarak aile odaklı hizmetlerden yararlandırılana kadar geçici süreliğine aile yapısına en yakın model olan ev tipi yatılı sosyal hizmet birimlerinde hizmet verilmektedir (6).

Bakanlığın bakım hizmeti veren mevcut kuruluş modelleri şunlardır:

Çocuk Evleri:

Çocuk evleri her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapısına ve çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezlerinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde, genellikle 5 ila 8 çocuğun sosyal hayatla iç içe olacak şekilde bir ev ortamında korunma ve bakımlarının sağlandığı ev tipi birimlerdir.

Çocuk Evleri Siteleri (ÇES):

Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşlardır.

Çocuk Destek Merkezleri:

Suçta sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya durumlarına uygun sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı merkezlerdir.

Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ÇOKİM):

Korunma ihtiyacı olan veya suçta sürüklenen çocuklar hakkında uygun sosyal hizmet modeli belirleninceye kadar hizmet veren birimlerdir (1, 15).

Bakanlığa bağlı olarak 2019 yılsonu verilerine göre 1.192 Çocuk Evi, 112 ÇES ve 65 ÇODEM bulunmakta olup bu bakım modellerinden 13.867 çocuk hizmet almaktadır (15).

1.5. AÇSHB'NİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK ÖZEL UYGULAMALARI

1.5.1. Vakaların Tespiti ve Değerlendirilmesi

İhmal ve istismar mağduru çocuklar Bakanlık mevzuatına göre korunma ihtiyacı olan suç mağduru çocuklar olarak kabul edilmektedir. Mevzuata göre çocuğun korunma ihtiyacını tespit görevi AÇSHB'ye aittir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesine göre bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğunu düşünen adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları çocuğun durumunu AÇSHB'ye bildirmekle yükümlüdürler. Ayrıca çocuğun bu durumuna ilişkin bilgi sahibi olan, duyum alan ve/veya durumunu gören herkes AÇSHB'ye bildirimde bulunabilmektedir. Bildirimi alan AÇSHB, çocuğun korunması için gerekli ilk bakım ve gözetimi sağlamakla görevlidir. AÇSHB, bildirimi aldıktan sonra çocuk hakkında gerekli sosyal incelemeyi derhal başlatmak, bu incelemenin sonucuna göre çocuk için uygun olan tedbir önerisini de içeren bir

sosyal inceleme raporu ile mahkemeden tedbir uygulanmasını talep etmekle yükümlüdür. Gerekiyorsa çocuk mahkemesinden acil koruma kararı talebinde bulunulmalıdır (22).

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 1. maddesi gereği korunmaya muhtaçlara yardım etmek kolluğun temel görevlerinden biri olduğu için, korunma ihtiyacı olan bir çocuğu gören kimse bunu kolluk hizmetlerine de bildirebilmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında vatandaşlar, aileler veya çocuğun kendisi AÇSHB İl Müdürlüklerine, Bakanlığa bağlı kuruluşlara veya ALO 183 telefon hattına başvuruda bulunabilmektedirler. Ayrıca basında bu konuda yer alan haberler ihbar olarak değerlendirilmekte ve çocuğun korunma ihtiyacını tespit etmek ve uygun hizmetleri almasını sağlamak amacıyla gerekli işlemler yürütülmektedir (17).

Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 39 uncu maddesinde; *“Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir”* ifadesi yer almaktadır (2).

Bu doğrultuda Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin tarafı olan devletler istismar mağduru olmuş çocuklara, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlıklarına yeniden kavuşmaları ve yeniden toplumla bütünleşebilmeleri için uygun ortamlar oluşturmalıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin tarafı olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti de istismara uğramış çocuklara yönelik bakım ve psikososyal destek hizmetlerini Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü uhdesinde oluşturulmuş Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) isimli kuruluşlar aracılığı ile sağlamaktadır (6).

Suç mağduru çocuklara yönelik hizmet veren ÇODEM'ler, suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi neticesinde mağdur durumda bulunan ve hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuklardan; yapılan mesleki değerlendirmeler neticesinde psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını tespit ede-

rek uygun müdahaleleri gerçekleştirmek, kendisine bakım sağlamasında bir sakınca olmayan aile ve yakınlarına dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere çalışmalarını yürütmektedir. Bahse konu çalışmalar yürütülürken; sivil toplum kuruluşları, yükseköğretim kurumları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla da iş birliği yapılmaktadır (6, 25).

ÇODEM'lerden hizmet alan çocukların, sosyal çevreleri ile toplumdan gelebilecek olumsuz etkilere karşı korunması amacıyla merkezlerin adresleri tamamen gizli tutulmakta ve merkezlere tabela asılmamaktadır (24).

ÇODEM'den hizmet alan çocuk hakkında yapılacak işlemlerde, ilk olarak çocuğun görüşleri göz önünde bulundurulmakta ve her bir çocuk için, diğer çocuk bakım kuruluşlarında olduğu gibi, bireysel uygulama planı hazırlanmaktadır. Mahkemece aksi yönde bir karar verilmediği sürece, çocuğun ailesi ile iletişimlerinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesine yönelik mesleki çalışmalar yürütülmekte ve en kısa sürede aile yanına döndürülmesine yönelik iş ve işlemler yürütülmektedir (6, 25).

Bir çocuğun ÇODEM'de kalış süresi planlanan psikososyal destek programının süresi ile sınırlı tutulmakta olup çocuğun ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uğraş yapabilecekleri ya da mesleki beceri kazanabilecekleri etkinliklere devam etmeleri sağlanmakta ve eğitim öğretim süreçlerinin devamı önceliklendirilmektedir. Çocukların örgün eğitimlerine devam etmesinin riskli olduğu durumlarda, çocuk hakkında alınacak eğitim tedbiri kararı kapsamında merkezlerin içinde oluşturulan sınıflarda bireyselleştirilmiş eğitim alabil-

meleri amacıyla İl Milli Eğitim Müdürlükleri ile koordineli çalışmalar yürütülmektedir (25).

Ayrıca çocukların burs, kredi, harç ödemeleri ile öğrenci yurtlarından faydalandırılmaları sağlanmakta ve öğrenimleri süresince düzenli olarak takip edilerek ihtiyaçları giderilmektedir. Bununla birlikte merkeze gelme sürecinde ya da öncesinde örgün eğitim siteminin dışında kalmış olan çocukların açık ilköğretim, açık lise gibi uygulamalardan yararlandırılmaları konusunda gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Çocukların rehabilitasyon süreçlerinin tamamlanması, meslek edindirilmesi, bilgi ve beceri kazandırılması, yeteneklerinin güçlendirilmesi amacıyla, çocukların istek ve yetenekleri dikkate alınarak, kurs programları planlanmakta ve bu kurslarda aktif görev ve sorumluluk almaları sağlanmaktadır (6, 25).

Çocuk hakkında alınan bakım tedbir kararının yanı sıra diğer tedbirlere de hükmedilmesi halinde, tedbirlerin sağlıklı bir şekilde uygulanması amacıyla ilgili kurumlarla koordineli çalışmalar yürütülmekte ve bahse konu çalışmalara yönelik olarak mahkemeye belirlenen süreler içinde bilgi verilmektedir.

Çocuk Destek Merkezlerinde çocuğun kuruluşa kabulü ile birlikte her çocuğa merkezde görevli bir sosyal çalışma görevlisi danışman olarak atanmaktadır. Danışman; ilk olarak çocuğa merkez hakkında ayrıntılı bilgi vererek merkeze ilk kabul ve uyum sürecini gerçekleştirir (25).

Çocuk hakkında yapılacak çalışmalarını çocuğun yaşamış olduğu olumsuz yaşam olayları, çocuğun bireysel özellikleri, gelmiş olduğu sosyal çevre gibi hususları gözeterek bireyselleştirilmiş psikososyal

destek programı doğrultusunda planlayarak uygulama planına dönüştürmektedir. Bu aşamada uygulama planı mahkemenin onayına sunulmaktadır. Danışman ve merkezde görevli diğer meslek elemanlarının da desteğiyle çocukların yeteneklerine ve isteklerine göre sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere düzenli katılımları sağlanmaktadır. Çocukların merkezde kaldığı süre içerisinde; düzenli aralıklarla sağlık kontrolleri gerçekleştirilmekte, müzik, tiyatro, resim, el sanatları gibi faaliyetlerden yararlanabilecekleri yaşam alanları yapılandırılmakta ve çeşitli branşlarda personel desteği sağlanmaktadır. Bu aşamada çocukların, psikososyal destek programını tamamlayarak merkezden ayrılmalarından sonraki hayatlarına hazırlanmasına yönelik çalışmalar da yürütülmektedir (25).

ÇODEM'lerde çocuklara ve ailelerine yönelik uygulanmak üzere psikososyal destek ve müdahale protokollerini içeren ANKA Çocuk Destek Programı uygulanmaktadır. ANKA Çocuk Destek Programı kapsamında çocuğun psikososyal destek sürecinin çocuğun danışmanı tarafından üçer aylık dönemler halinde değerlendirilmekte ve merkezde görev yapan tüm meslek elemanlarının katılımı ile yapılan vaka tartışma ve değerlendirme toplantısında sürecin tamamlanıp tamamlanmadığı kararlaştırılmaktadır (23).

Rehabilitasyon süreci tamamlanan çocuklardan ailesi yanına döndürülmesi uygun değerlendirilemeyen çocuklar diğer sosyal hizmet birimleri olan çocuk evleri veya çocuk evleri sitesi hizmet modellerinden yararlandırılmaktadır. Çocuğun rehabilitasyon sürecinin devamı veya sonlandırılması, aile veya yakınlarına dönüşü, farklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması gibi hususların değerlendirilmesi

dirildiği vaka tartışma ve değerlendirme toplantıları neticesinde vakanın çözümüne ilişkin kararlar alınmakta ve bu doğrultuda bireyselleştirilmiş uygulama planları güncellenmektedir (23, 25).

Psikososyal Destek Programları

Bakanlığa bağlı Çocuk Destek Merkezlerinde uygulanan ANKA Çocuk Destek Programı ile korunma ve bakım altında bulunan çocukların suça sürüklenmeleri, suç mağduru olmaları ve sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya bulunmalarından kaynaklanan örselenme veya davranış bozukluklarının sağaltılması, suç ve madde bağımlılığı ile ilgili olumlu davranış değişikliği oluşturulması, sosyalleşme ve kurallı yaşam becerilerinin kazandırılması sağlanmaktadır. Program ile

çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak aileleri ve sosyal çevreleri ile uyum sağlamaları hedeflenmektedir. Buna ek olarak programın refakatsiz çocuklara uyarlanmasına yönelik çalışmalar da tamamlanmıştır (6, 22, 23).

Ayrıca Bakanlık tarafından çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların psikososyal, bilişsel ve duygusal yönden sağlıklı gelişimlerini sağlamak ve çocukları hayata hazırlamak amacıyla Çocuk Destek Gelişim ve Eğitim Programı (ÇODEP) hazırlanmış ve uygulanmaya başlanmıştır. ÇODEP etki alanı açısından korunma altındaki tüm çocukları kapsayan, devamlılığı olan yapılandırılmış bir program olma özelliği taşımaktadır.

Çocukların yaşam becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra çocukların psikososyal açıdan desteklenmesinin sağlanmasının hedeflendiği program ile korunma ve bakım altında bulunan çocukların hayata her yönden güçlü bireyler olarak hazırlanmaları ve zamanlarını nitelikli olarak yapılandırmaları amaçlanmaktadır (6).

SONUÇ

Sonuç olarak yıllar içerisinde dünyada yaşanan gelişmelerle birlikte taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler de esas alınarak, ülkemizde çocuğa yönelik hizmetler değişim ve gelişim göstermiştir. Bu değişim ve gelişmeler doğrultusunda, AÇSHB tarafından, çocuk ihmali ve istismarı konusunda koruyucu önleyici hizmetler odağında, çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları çerçevesinde, aileleri ve sosyal çevreleri ile uyum sağlamalarının amaçlandığı görülmektedir.

Çocuğa yönelik ihmal ve istismar söz konusu olduğunda AÇSHB uhdesinde verilen hizmetlerde; her bir çocuk özelinde bireyselleştirilmiş uygulama planları oluşturulmakta, çocuğun ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık gibi alanlardaki ihtiyaçları tespit edilerek paydaş kurumlarla iş birliği yapılmakta, çocukların ilgilerine göre, uğraş yapabilecekleri, mesleki beceri kazanabilecekleri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri destekleyici ortamlar oluşturulmakta ve çocuğa verilen hizmetin başarıya ulaşması için çocuğun katılım hakkı gözetilmektedir.

Çocuk koruma alanında koruyucu ve önleyici hizmetler, eğitim ve danışmanlık hizmetleri, aile odaklı sosyal hizmet model-

leri ve kurum bakım hizmetleri gibi geniş bir görev alanına sahip olan Bakanlığın, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde taşıdığı sorumluluğa bakıldığında; yürütülen çalışmalarda çocuğun öncelikli olarak ailesi yanında desteklenmesinin amaçlandığı yapılan bütün çalışmalara karşın bunun mümkün olmaması halinde ise çocuğun devlet koruması altında, bilimsel temelli programlar ve uygulamalar ile desteklenmesini hedeflediği görülmektedir.

Bu bağlamda çocuk koruma alanında kamuoyu farkındalığı yaratarak çocuğa yönelik herhangi bir ihmal ya da istismar olmadan çocuğun kendisi, ailesi ve çevresinden kaynaklı sorun ya da ihtiyaçlarının tespit edilmesi; bu ihtiyaçların ya da sorunların kurumlar arası iş birliği ile giderilmesi; risk haritaları ile erken müdahale sisteminin oluşturulması; ailelere yönelik bilgilendirici ve çözüm üretici eğitimlerin düzenlenmesi, çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetlerinin geliştirilmesi, kuruluş bakımı hizmetinde ihtisaslaşmanın sağlanması konularında politikalar oluşturulmakta ve hizmetler yürütülmektedir.

KAYNAKLAR

1. (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). Ülkemizde çocuğa yönelik hizmetler bilgilendirme kitapçığı. ASPB Yayınları, Ankara: 16-82.
2. UNICEF. (2019). Çocuk haklarına dair sözleşme. 20.12.2019 tarihinde www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinadairSozlesme.pdf adresinden alındı.
3. Adalet Bakanlığı. (2014). Türk ceza kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun. 20.12.2019 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/2014_0628-9.html adresinden alındı.
4. The World Bank. (2012). Country profile. 29.12.2019 tarihinde <https://data.worldbank.org/country/turkey?locale=tr> adresinden alındı.
5. TÜİK. (2017). İstatistiklerle çocuk. 29.12.2019 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/display-bulletin/?bulletin=istatistiklerle-cocuk-2017-27596> adresinden alındı.
6. AÇSHB. (2020a). 23 nisan ulusal egemenlik ve çocuk bayramı 100. yıl özel çocuk bülteni. 25.10.2020 tarihinde www.ailevecalisma.gov.tr/media/44228/23nisan-cocuk-bulteni.pdf adresinden alındı.
7. www.mevzuat.gov.tr. (2011). 633 sayılı sosyal hizmetler alanında bazı düzenlemeler hakkında kanun hükmünde kararname. 31.11.2019 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/metin1.aspx?mevzuatKod=4.5.633&mevzuatiliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=4&TerTip=5&No=633> adresinden alındı.
8. WHO. (2016). Child maltreatment. 01.12.2019 tarihinde <https://www.who.int/en/newsroom/factsheets/detail/child-maltreatment> adresinden alındı.
9. Önal SÇ, Celbiş O, Özdemir B, Yöndem Özdemir m. Çocuk istismarı. Türk Nöroşirürji dergisi. 2013;124-7.
10. AÇSHB. (2019). 2019 yılı faaliyet raporu. 03.12.2019 tarihinde https://ailevecalisma.gov.tr/media/49934/acshb_2019_yili_faaliyet_raporu.pdf adresinden alındı.
11. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019a). Onbirinci kalkınma planı. 01.12.2019 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> adresinden alındı.
12. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2015). Öncelikli dönüşüm programları eylem planları. 01.11.2019 tarihinde www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/OdopEylemPlanlar_Sorumlu_Kurum_Bazinda_Tasnif_Edilmis_Eylemler_250315.pdf adresinden alındı.
13. UNICEF. (2013). Çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyon strateji belgesi (2014- 2019). Ankara: 12- 86.
14. AÇSHB, (2018a). Öğrencilere okullarda mobil sosyal hizmet desteği. 15.12.2019 tarihinde <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/haberler/ogrencilere-okullarda-mobil-sosyal-hizmet-destegi/> adresinden alındı.

15. AÇSHB (2020b). Kurumsal istatistikler. 02.10.2020 tarihinde <https://ailevecalisma.gov.tr/media/41553/kurumsal-istatistikler.pdf> adresinden alındı.
16. AÇSHB, (2018b). Uzman müdahale ekipleri. 15.12.2019 tarihinde <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/haberler/uzman-mudahale-ekiplerimize-yonelik-egitimler-basladi/> adresinden alındı.
17. (mülga) ASPB. Türkiye’de çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikaları değerlendirme çalıştay raporu. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, Ankara. 2017a;10 (5):11- 37.
18. AÇSHB. (2020c). Muzır içeriklere müdahale ihbar platformu. 27.09.2020 tarihinde <https://mim.ailevecalisma.gov.tr/> adresinden alındı.
19. Dış İşleri Bakanlığı, (2020). Çocuk hakları konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalar. 06.01.2020 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusundaturkiye_de-yapilan-calismalar.tr.mfa adresinden alındı.
20. (mülga) ASPB, (2013). Çocuk hakları il çocuk komitelerinin oluşturulması, çalışma usul ve esaslarına ilişkin yönerge. 04.01.2020 tarihinde www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonergeler/cocuk-haklari-ilcocuk-komitelerinin-olusturulmasi-calisma-usulve-esaslarina-iliskinyonergerge.pdf adresinden alındı.
21. AÇSHB (2020). mobil ekipler. 17.10.2020 tarihinde <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/haberler/mobil-ekipler-21-bini-askin-cocugu-sokaktankurtardi/> adresinden alınmıştır.
22. (mülga) ASPB, (2015). Anka temel personel eğitimi katılımcı kılavuz kitabı. Ankara. 2015;19- 151.
23. (mülga) ASPB. Çocuk bakım kuruluşlarında çalışan personele yönelik istismar ile mücadele rehber kitapçığı. ASPB Yayınları, Ankara. 2017b;7(2):7- 34.
24. AÇSHB (2020ç). İllere göre koruyucu aile istatistikleri. 15.10.2020 tarihinde <https://koruyucu.aile.gov.tr/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri> adresinden alındı.
25. AÇSHB. (2020d). Çocuk destek merkezleri. 30.12.2019 tarihinde <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/cocuk-destekmerkezleri/> adresinden alındı.

**T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE
SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI**
ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ